

تورک یوردی

تورک اوڤاقلاری مرکز هبیتتی طرفندره نشر اولونور

جلد ۴

تشرین اول ۱۹۲۶

نومرو ۲۲

دیل هیئت

آهنه ده بر آقادی بناسی وار ایمش ، بو محشم بنا ایچنه کیره جک کیمسه لر
یتشم دیکی ایچون ، بر قابوچی یه تودیع ایدلمش ، هر کون بو آدام کیرر ، سیرر ،
سو بورور ایمش .

بزده ده و قتيله برانجمن دانش آچیلمش ، غالبا متروک معارف نظارتی بناسی ده
اونک ایچون یاپیلمش ، فقط غالبا اعضا یوقلغندن قاپانمش .

هرایشیمزی صاعلام اساسلره باغلامق ایستین جمهوریتیز دیلر ایچون ده عیناً
حرکت عزمنده در . بونک ایچون معارف و کالتیز بر دیل هیئت تشکیله همت
بو بورمق اوزره درلر .

وکالت جلیله نک تشکیل ایده جکی هیئته « آقاده می » و یا خود « انجمن دانش »
کی دبده لی ، بر آد ویرمیوب « دیل هیئت » دیمه سی ، یعنی متواضع کورونمیه سی
نک محقدر . واقعا بن ادبیات ایله ده اوغراشان بر محب و یا مراقلی بر آدام .

کنج لکمه و بر از صو کره لرده ادیب کچینن ، کندیلرینه ادیب دینیلن و یا
دیدیرتیلن کیمسه لر وار ایدی ، شمدی بو عنوانی آلان و یا ویرنلر یوق کی .

شو صوک زمانلرده ادبیات افقنده آره صره بریلدیز کورینیور ، فقط بو ییلدیز
طبقی « نجم کیسوداره » کی دغدغه ، ولوله ایچنده دوغویور ، برایی اثر کو ستردکن
صو کره افول ایدیور ، وظن ایدرم که تورک ملتنده فضولی ، باقی ، شیخ غالب کی
برقاج شاعر مز پارلاققرینی حافظه ایتمکله برابر هنوز بر اولکر و یا دمیر قازیق
دوغه مادی .

بونک سببی پک آچیقدر ، تورک ملتی جمهوریت اعلانیه قدر ، نه تورلو اداره اولندیسه اولنسون بر ملی ادارهیه مالک اوله مامشدی . ملتیز بودیله کنه آنجق جمهوریتله ایریشه بیلدی .

طبقی ، صیقی ، ظالمانه براداره آلتنده بویویوب تحصیلدن ، ثروتی ادارهدن محروم براقیلان و صیلی کیمسه لرده کوردلیکی کبی ، تورک ملتی ده ، پدر شاهی خاقانلقلردن ، مالنه ، جاننه ، عرضنه تصاحب ایدن سلطانلقلردن ، حتی ، سوزده مشروعی براداره اولان اتحادیوندن قورتلدینی کون قازاندینی تام حریت و سربستی ایچنده کوزلرینی اوغوشدیره رق موقعی تعیینه اوغراشدی . مالدن ، ملکدن محروم ایدلدیکنی کوردی ، حتی دیلنکده چتره فیل اولدینی آ کلادی .

برکت ویرسون دیلک نه اولدینی ، نصل دوزله جکنی آ کلایان بر قاق رهبر امدادیمزه یتشدی معنلرینی آ کلادان قوللاندیغیز عربی و فارسینک لزومسز کله لرینی آتمیه ، یابانچی ترکیلری قیروب بوزمایه تشویق ایتدی . بو شوق ایله یازیلان اثرلر دیلزی ، منصف اوروپالیلرکده اعتراف ایلدکلری اوزره اوروپا دیلی درجه سنه چیقارمه یه باشلادی .

فقط بزم دیلز ، طبقی وقتیه تورکجه کبی قلاسیق اثرلردن محروم ایکن بو کونکی درجه لرینه چیقان ، آلمانجه ، ایتالیانجه ، انگلیزجه کبی اسکی قلاسیقلردن محرومدر . ایشته بوندن دولایی ملی هیجانلرله تیرمین واونلری بزه ترجمه ایده جک اولان شاعرلر ، ادیبلر یتشمه سنی بکلیه جکز .

اونلر دوغونجه یه قدر ، اونلره کنیش بر میدان حاضر لاهه من اقتضا ایدر . یعنی بر طرفدن اسکی یکی اوروپانک قلاسیق اثرلرینی عیناً ، بعضاً ده آدپتاسیون طرزنده تورکجه یه کچیرمک ، شاه اثرلری خلغمزه طایتمق کرک . دیگر طرفدن ده دیلزک اسکی یکی بوتون لهجه لرینک لغتلرینی ، خلق ادبیاتی ، (فولق-لور) نی ، ماصاللرینی ، بیلیمجه لرینی طوبیلامق ، دیلزک اشتقاق اصوللرینی کشف ایتمک ، شاعر و ادیبلر مزده دوغان الهاملری ترجمه ایده جک کله لر بولمایی قولایلاشدیرمق ایستر .

ایشته تورک دیلی هیئته اعضا اوله جق ذوات اولاعلم لسان بیلیمک و صوکره ، آوروپا

دیللرینه تطبیق ایچون بوعلمه متعلق اثرلرده کی قاعده لری دیلزمه تطبیق ایتمک، تورکجه نك هرلهجه وشعبه سنده، هر دورده یازلمش اثرلری طویلایوب شرحیله، ترجمه سیله نشر ایتمک، کرک بویله یازمه اثرلرده و کرکسه هریرده بوکون قوللانیلان شعبه وزمره لغتلیخی طویلایمق، تام معناسیله عمومی برتورک دیلی قاموسی میدان کتیره جک ذهینیت واقتدارینی حائر اولملی در.

واقعا روس تورقولوغلرندن متوفی (رادلوف) عمومی برتورک قاموسی نشر ایتمش ایدیسده اوندن سوکره تورقولوژی ساحه سی پک کنیشه منش، یکیدن یکره (کتاب دیوان لغات الترك) کبی مهم اثرلر کشف ایدلمش وهله رادلوف بزم تورکجه ایچون یالکز مرحوم احمد وفیق پاشانک لهجه سی مأخذ ایدندیکنندن بزم تورکجه مادتا مهمل قالمشدر.

حال بوکه آنادولینک همان هر قصبه و کندنده (کوی) برچوق خصوصی کلهلر وحق لهجه فرقلری واردر. بونلردن وقتيله کلیس، ارضروم و بهسنی لهجه لری حقنده فرانسزجه اوله رق یازدیغم اوچ مقاله یی پشته نك «کله تی زمله» آدلی مجموعه سنده نشر ایتمش ایدم. کاوور طاعی و مرعش لهجه سینه دائر (یاقینلرده) یازدیغم بر مقاله یی ده تورکیات انستیتوسی مجموعه سیله نشر ایده جکم.

آنادولی دیل نقطه نظرندن الک آز تدقیق ایدیلن یرلردندر. حال بوکه بوراده یاییله جق دیل تدقیقاتی یالکز دیل ایچون دکل تاریخ و اتنوغرافیا ایچون ده قائده لی اوله جقدر.

مثلا انطا کیه ده قادینلر تعجب مقامنده «عزه ا» دیرلر. کله نك تلفظک باقیلیرسه اصلی عربجه ظن ایدیلیر. حال بوکه هر یلر «عزت» ماده سندن بویله بر کله یی اصلا قوللانمازلر. ایشه بوندن دولایي انطا کیه تورکلرینک بو تعجب لغتنی نه ایچلرنده یاشایان نصیریلردن ونه ده جوارده کی شمالی سوریه لیلردن آلمه لرینه امکان یوقدر. او حالده کله نك اصلی نروده آراملی. بو سؤاله جواب ویرمک قولای دکدر. تصادف بزه بو کله نك بشنچی عصرده اوینورجه ده قوللانلدیغنی کوستردی.

یوقاریده آنادولیده قوللانیلان برطاقیم کله لرك اصلنی بولمق قولای اولمادیغنی سویله مش ایدم. ایشته مثلا دجله ده نقلیه ده قوللانیلان «کلك» آتوریجه و اوفولمش بوغداي ديمك اولان «قيريك» ك عبرانیجه اولدیغنی مطالعه ائناسنده بولدم. ینه کلیسده مرسین معناسنه «مورت» و سمیز اوتی یرینه «پیرپریم» کله سنی قوللانیورلر. ایلک باقیشده بونلرك وقتيله اورالرده حکم سورن لاتینلردن قالدیغنی ظن ایدیوردم. چونکه بو کله لر شکلا «آری» درلر. مکر برنجی تخمینم خطا ایمش، یعنی لاتینجه دکل ایمش، برهان قاطعه فارسیدن کله اولدقلرینه مطلع اولدم.

کلیسده قادینلر برسوزه دقت نظرینی چکمک ایچون «کله عایشه»، کله فاطمه!، درلر. بو طبقی روم قادینلرینک kalē سی کی در. بوزره دن کلیور؟ شمذیلک مجهول! آنادولیده اولوبورلی، کیچی بورلی قصبه لرینک ده اوکنده کی اولو، اولوغ همان قوللانماز بر حالددر، کیچی یرینه «کوچوک» صفی قوللانیلیور.

استانبولده کی آقسرائی آنادولیدن کتیریلن اقسرایلیلره تخصیص ایدلدیکی ایچون بوادی آلمشدی، آنادولیده کی آقسرائیلیرک ده وولغا وادیسنده کی سرائیدن کله اولماسی چوق محتملددر.

ایلک عثمانیلر روملردن یانمش اوله رق آلدقلری شهره «کونوک» دیمشلردی. قانونی ایکنجی سلیمان زمانندن ماجارستانده آلنان Gorper قلعه سنی ده اوپله آلمشله، فقط ایکی عصر اول احتراق معناسنه قوللانددقلری «کویمک» ی اونوتدقلرندن بورایه «یانیق» دیمشله. حال بوکه کویمک جنوبی آنادولیده حالا قاورلمق معناسنه قوللانیلیر.

جنوبی آنادولیده باغلری چوق بر قصبه واردرکه آدی «بور» دربوکله اسکی تورکجه ده شراب دیمکدر.

ینه آنادولیده (بوز) کله سندن (بویمق) مصدری واردر، صوغوقدن دوکمق یرینه پک کوزل بر کله در.

لسان تدقیقاتنده نه قدر اهمالچی دوراندیغمزه اک یاقیندن، استانبولدن بر مثال کتیره یم. مثلا بوراده بر (آلتای) محله سی وار. بونک تاریخی سببی نیجه مجهول

و فقط غایت مهمدر . برده احمد تورانی تربه سی واردر . بو آدام نره دن کلتش مجهولز ، فقط بر آیازمه اوستنده یاتیور که بوده آرمهم دکلدر . استانبولک بویه سمت واولیا آدلرنده دفته شایان چوق شیلر بولندیفی کبی دیلجده خلی فرقلر کوزه چارپه جق درجه ده در . مثلاً اقسرایدن اوتده کی محله لرده بعض یرلرا هالیسی قریم ، بوجاق و سائر تورکجه سنی قونوشیورلر .

مشروطیت سنه سی بعض تدقیقات ایچون اوتیه بی بری بی دولاشیرکن آیاصوفیه جامعک یوقاری طبقه سنده کی اوقاف اوراق مخزنه اوغراق ، اوراده محترم بر آدامک توز ، طوبراق ایچنده دفترلری ، کاغذلری طویلامقده اولدیغنی کوردک . — نه یاپیورسکمز؟ دیه اولان سوا لمزه :

— شونلری دوزلتیورم ، تا که سینمه سوکمه سینلر :

جوابی آلدق . بوذات اوقاف مأمورلرندن ضیا افندی ایدی ، کندیس ده اصلا ایوبلی ، یعنی استانبولی ایش . شمدی سورارم « سین » کله سنک « مزار » دیمک اولدیغنی استانبولده قاج کیشی بیلیر .

دیلز اوقدر چابوق دکیشیور ، اوقدر تکامل ایدیور که فرقه وارسق عادتاً باشیمز دوزر . دهه حالا قسماً یاشایان خانم نینه لرمزک ، دهده لرمزک دیلی بک زیاده دفته شایاندر . هله تدقیق کوزلرمزی براز اوتیه آتساق ، مثلاً دهه دونکی دورک آدمی اولان ایکنجی محمودک معاصرلری واصف ایله فاضل کپک آجیق تورکجه لری بزى شاشیرتیر .

خلاصه تورکجه نک ایلك واک اسکی « بککو تاشی = آبدیه سی ، میلادک ۷۳۰ تاریخلرنده در . اوزماندن بو زمانه دهه دوغریسی ابتداسنی تعیندن عاجز قالدیغمز تاریخمزک باشلادیغندن بوکونه قدر اسکی دنیانک بوتون ملتلیله تماسده بولمش ، اولانلردن لغتلر آلمش واونلره لغتلر ویرمش اولان وکتبخانه لر دولوسی اثرلر یازیلان دیلرک تاریخی اوزون تدقیقلره محتاجدر و بونک نتیجه سی ده غایت اوغورلو اوله جقدر .

استانبول دارالفنونى تورک لسانی تاریخی کرسیسی ایله تورک ادبیاتی تاریخی

کریسی دیلنک مختلف دورلرده ، مختلف یرلرده ، نه شکل آلدیغنی هر کله نك برر تاریخی حاوی فیشلر وجوده کتیرمه یه ، هر دورده کی ادبی محصولا تمزی جانلاندرد- مه یه جالیشه جقلری کی آنقرده تشکلی مقرر اولان دیل هیئت ده بوا یکی کرسینک محصول مساعیسندن استفاده ایله برعمومی تورک قاموسی ایله برتورک آنسیقلوپه دیسی وجوده کتیرمه یه ، برتورک اقاده میاسنه زمان حاضر لاهمه یه مأمور اوله جق در وشو اوچ مؤسسه نك برلشمه سی ایله بربرندن آیپرد ایدلمه سی جائز اولمیان لسانی وفکری تاریخمز میدانه چیقه جق در .

وینه بومؤسسه لرك اتفاقی ایله Phonétique صوتی برالفبا وجوده کتیریله جك عرب الفباسنك انکاری قابل اولمیان ضرر ومحدورلرینك اوکی آلنه جق در . ایشه بومؤسسه کنج جمهوریت حکومتیزک ملته اك بویوک خدمتلرندن بریسی اوله جق ، بوسایه ده دیلنر چتره فیللکدن قورتاریله جق و فنی ومدنی بر دیله مالک اوله جقز .

بال حسن اوغلی

نجیب عاصم